

Pledoarie pentru omenie

„Lear“ de Edward Bond în regia lui Dinu Cernescu

la Teatrul Municipal din Beer
Sheva (Israel)

Partitura regelui Lear a constituit din-
todeauna o supremă ispită pentru mari,
pentru covârșitor de înzestrați interpreți.
În vremea contemporană au onorat-o,
între alții, englezii John Gielgud, Laurence
Olivier, Charles Laughton, francezii
Charles Dullin și Georges Wilson, sovietic-
ul Mihoeles, neuitatul nostru George
Storin, George Constantin.

Fascinat de tipologia și de conflictele
shakespeareene, de care s-a apropiat frec-
vent cu remarcabil succes, regizorul Dinu
Cernescu a pus în scenă, către sfârșitul
lui iulie 1983, la Teatrul Municipal din
Beer Sheva (Israel), o foarte interesantă
variantă dramatică a lui Edward Bond :
Lear (1971), cu Mark Chassman în rolul
principal.

Scriitorul englez pornește de la shake-
speareana *Cronică adevărată a vieții și
morții regelui Lear și a celor trei fiice
ale sale*, apărută în 1608, și inspirată din
scrierile cunoscute ale lui Geoffrey de
Monmouth și Holinshed. Dar, de la ince-
put, Bond se distanțează cu ostentație de-
clarată de ideea fetișizării surselor, mu-
tându-se cu cea mai mare dezinvoltură
în timp, deplasându-se între epoci, și „ci-
tind“ cit se poate de liber, înaintea pri-
melor replici ale piesei sale, astfel pe
Monmouth și Holinshed : „Lear a trăit în
jurul lui 3100. A fost rege vreme de
60 de ani. A construit Leicester și a fost
înmormântat sub Soar. Tatăl său a fost
ucis în vreme ce încerca să zboare dea-
susupra Londrei. Fiica sa mai tânără s-a
sinucis când și-a pierdut puterea“.

Citind cu atenție și aplicație piesa lui
Bond, regizorul nostru n-a crezut că ea

constituie o invitație la planarea într-un
steril confort atemporal, și de aceea s-a
străduit și a izbutit să-i descopere în sce-
nă o intensă vibrație *contemporană*.
Aceasta, în mare măsură, fiindcă și în
acest spectacol Dinu Cernescu n-a consi-
derat nici o clipă trecutul ca un refugiu
împotriva viitorului, apelând la eficien-
tele baricade ale trecutului numai în bă-
tălia decisivă pentru viitor. Relatării con-
științioase i-a preferat întotdeauna comen-
tariul încărcat de semnificații. Drept care
în locul exactităților mai puțin folositoare
ale anecdotei istorice s-a conturat cu
pregnanță rigoarea perspectivei istorice.
În același spirit, n-a operat, la luminile
rampei, un simplu transfer al evenimen-
telor dintr-o vreme mai îndepărtată în-
tr-una mai apropiată, ci a confruntat în-
tr-un fel vremurile, descifrând astfel sen-
surile, logica dezvoltării.

Acestei înțelegeri i-a fost subordonat
cadrul scenic, înfăptuit, în deplin acord
cu viziunea spectacolului, de către Lidia
Pinkus-Ganie. Costumele, fără apar-
tență vădită la o epocă dată și la un
meridian explicit, dar de marcată func-
ționalitate și expresivitate, își puteau des-
coperi diferitele localizări — nici una
exactă — în spațiul contemporan.

Decorul a slujit cu admirabil devota-
ment scoaterea în evidență a măreției
austere a tragediei. Scena cvasinudă era
străjuită în fundal de un zid, care fo-
caliza, care cataliza întreaga acțiune.

Cu subliniată importanță, punctînd
aproape fiecare silabă, interpretul lui
Lear de la bun început declară :

„Am început zidul acesta cînd eram tî-
năr... am construit zidul ca să țin duș-
manii în exterior. Și cînd voi muri, po-
popul meu va trăi îndărătul zidului...“

Margalit Stender, interpreta lui Bodice
(ce fiicele lui Lear nu le mai cheamă,
în piesa lui Bond, Goneril și Regan, ci
Fontanelle și Bodice), refuză cu vehe-
mență pasională explicația regelui :

„Ce meschin e să te îndirjești cu pri-
vire la nimic. Acest zid... grotesc... tre-
buie dărîmat“. Dar, explicînd rostul lu-
crurilor, dînd măsura acută și apoi paro-
xistică a conflictului, el ripostează cu
tenacitate, scandînd ritos replica : „Am
construit zidul atît împotriva voastră, cît
și împotriva celorlalți dușmani ai mei...“

În acord cu înțeleapta sobrietate a de-
corului, îngăduind cumpătate dar eloc-
vente desfășurări ale unor grupuri în
concentrată și sugestivă mișcare scenică,
spațiul sonor nu este nici el de mare
amplitudine. Jucînd însă în plin *tragedia*
lui Lear, regizorul adună într-un sistem
de contradicții asociate teroarea cu mila,
conferindu-le o supremă tensiune emoțio-
nală. Teroarea și mila vrea să le sus-
cite și Bond, atunci cînd propune în piesa

In prim-plan, Mark Chassman (Lear) și Ohad Schachar (Fiul groparului)

sa un lanț de atroce violențe.

Urmărind, cu dezolare de astă dată, un lung șir de grozăvii înfăptuite cu sînge rece de soldați sălbăticiți în războaie, interpretul lui Lear pronunță cu imensă deznădejde : „Puneți foc casei ! L-ați asasinat pe soț, ați sugrumat vitele, ați otrăvit fintina, ați violat-o pe mamă, ați ucis copilul — puneți foc casei !“

În continuare, Fontanelle este ucisă cu focuri de pistol, făcîndu-i-se apoi, la luminile rampei, autopsia, scotocindu-i-se cu bestialitate printre măruntaie ; Bodice sfîrșește primind cîteva lovituri crîncene de baionetă între coaste ; regelui Lear i se scot ochii. Cortegiul cruzimilor este redat în scenă însă cu rețineră, ferocității punîndu-i-se surdină, lăsînd-o să se consume prin gesturi-intenții, prin ingenioase sugestii.

Dinu Cernescu a vrut și a reușit să comunice astfel o idee nobilă : tortura speranței, a spiritului, este incomparabil mai insuportabilă decît tortura fizică.

Rafinata subtilitate generală în tratarea faptelor scenice n-a condus deloc la

desenarea unor personaje de impersonalitate glacială. Așa se întîmplă cu toți interpreții. Așa se întîmplă în primul rînd cu actorul de excelentă valoare, care este Mark Chassman.

El ne prezintă un Lear, la început stigmatizat de intransigența autoritarismului, în plin exercițiu al abuzului de putere. Intrînd în declinul autorității, ja cunoștință, zguduitor, de cele cu adevărat omenești. Concepția sa eminentamente subiectivă asupra lumii se obiectivează, la vedere, făcîndu-l să treacă, rînd per rînd, prin purgatoriul sărăciei, foamei, nebuniei, durerii, lipsei totale, de recunoștință a semenilor. Mark Chassman își dobîndește, la luminile rampei, marea adevărată în mizerie, știind totodată să treacă cu iscusință de la orgoliul nesăbuit la înțelegere relativ echilibrată a lumii, a celor obidiți, care o populează.

Actorul, rezistînd focului mistuitor al ambiției celor două fiice mai mari, nelăsîndu-se clintit de cortegiul tuturor încercărilor înspăimîntătoare, își trăiește în scenă — în intensă combustione lucidă și

Lear (Mark Chassman) purtînd cadavrul Fiului groparului

emoțională — inițierea. Înspre final, întâlnindu-se cu fiica mezină Cordelia — interpretată cu vigoare și sensibilitate de Liat Goren — el își exprimă căința din ochi, din vibrația cuvîntului și a gestului și spune: „am comis toate greșelile lumii și plătesc pentru fiecare din ele“.

Și se întrebă, în monologul final, cu glasul sublimului dubiu tragic:

„Oare lucrăm pentru a construi ruine?“

Statura scenică a lui Mark Chassman este impresionantă. Îi auzi cuvîntul — pe care nu l-am priceput — și vrei, mereu, să-l asculți. Inflexiunile, foarte riguros măsurate, cuprinse în perioadele pe care le rostește, au sens în sonoritatea lor expresivă, te trimit imperios la textul original, pe care îl cunoști, dar îl înțelegi acum mai bine.

În finalul spectacolului, Lear urcă lent pe zidul fantasmelor lui de altădată, zid pe care acum vrea să-l nimicească. Dar cade, răpus de gloanțe. Rămîne, însă, dincolo de moartea lui Lear, viața excepționalei interpretări a partiturii lui de către Mark Chassman.

Rămîne și tulburătorul mesaj al spectacolului lui Dinu Cernescu, care repudiază violent violența, care înpăimintă prin simțul dreptății teroarea, care condamnă, cu legitimă forță, desfrîul nesăbuit al puterii uzurpatoare.

În ultimă analiză, o superbă, o cutremurătoare pledoarie pentru omenie. Adevărată azi, ca și întotdeauna!

Horia DELEANU